

AYŞE HÜR: Ermeni mallarını kimler aldı?

Posted on 11/09/2014

“Annesi İsmail Ağa’ya şöyle öğütler: ‘Bir de senden dileğim, oğlum, o kasabaya gidersen, o Ermenilerden kalma evleri, tarlaları kabul etme. Sahibi kaçmış yuvada, öteki kuş barınmaz. Yuva bozanın yuvası olmaz. Zulüm tarlasında zulüm biter.’” (Yaşar Kemal, Yağmurcuk Kuşu, s.95.)

Osmanlı İmparatorluğu’nun kuruluşundan itibaren Müslüman-Türk unsurlar kendilerine sadece çiftçiliği ve askerliği yakıştırmışlar, gayri Müslimleri ise 1856’ya kadar ‘cizye’ (baş veya kelle vergisi) ile, 1909’a kadar ‘bedel-i askerî’, 1914’ten sonra ise ‘amele taburları’ gibi uygulamalarla askerlik dışında tutmuşlardı. Gayri Müslimler de başka yolları kalmadığı için ticaret ve zanaata yönelmişlerdi. 18. yüzyıldan itibaren askeri alanda bir dizi başarısızlık sonucu durumları giderek kötüleşen Müslüman-Türk kesim gözlerini değişen dünya koşullara ayak uydurarak zenginleşen gayri Müslimlerin servetlerine dikti. İttihatçıların ‘Milli İktisat’ adıyla kamufle ettiği servet transferinin ilk uygulaması 1913-1914’te Ege’de yapıldı.

RUM KAÇIRTMASI

Alman General Liman von Sanders’in akıl hocalığında, 4. Kolordu Erkân-ı Harbiye Reisi Cafer Tayyar (Eğilmez), İzmir Valisi Rahmi Bey ve İttihat ve Terakki Fırkası Katib-i Umumisi Mahmut Celal (Bayar) tarafından yürütülen baskı ve yıldırma operasyonu sayesinde, Bayar’a göre 200 bin, Teşkilat-ı Mahsusa Şefi Kuşçubaşı Eşref’e göre 1,5 milyon Rum nüfus Adalar’a ve Yunanistan’a kaçırıldı. Sadece İzmir’de ‘terk ettirilen’ malların dökümünü Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey 18 Haziran 1924 günlü Anadolu gazetesiyle yaptığı söyleşisinde şöyle veriyordu: “Rumlardan 10.678 ev, 2.173 dükkân ve mağaza, 79 fabrika, 2 hamam, 1

hastane; Ermeni ve Musevilerden 1.600 ev, 2.821 dükkân ve mağaza, 89 fabrika, 2 hamam, 1 hastane.” Benzer kaçırma operasyonları diğer Hıristiyan azınlıklara da uygulandı ama en gaddar muamele Ermenilere yapıldı.

TEHCİR BAŞLIYOR

24 Nisan 1915'te İstanbul'da Ermeni cemaatinin tüm önde gelenleri evlerinden toplanarak Çankırı ve Ayaş'a doğru yola çıkarılmışlar, ülke çapındaki tehcir ise resmen 27 Mayıs 1915'te başlamıştı. 1915-1917 arasında imparatorlukta tüm Ermeni tebaa, 'devlete ihanet ettikleri' gerekçesiyle ülkeden zorla sürülürken, resmi tarihçilere göre bile, en az 300 bin Ermeni bu yolculuk sırasında hayatını kaybetmişti. İttihatçılar, tehcirin hemen ardından Ermenilerden kalacak mal ve mülklerin ne olacağına dair mevzuatı ilan etmişlerdi. 30 Mayıs 1915 tarihli Meclis-i Vükela mazbatası ve 10 Haziran 1915 tarihli talimatnameye göre hükümet, tehcirin uygulandığı bölgelerde iki mülkiye ve bir maliye memurundan oluşacak Emval-i Metruke (Terkedilmiş Mallar) Komisyonları kuracaktı.

İttihatçıların önde gelenlerinden Ahmet Rıza Bey, konu mecliste görüşülürken, bu malların terkedilmiş olduğunu söylemenin yasalara aykırı olduğunu, çünkü Ermenilerin bu malları terk etmediklerini, bırakmaya zorlandıklarını söylemişti ama elbette kulak asan olmamıştı. Talimatnameye göre komisyonlar sevkiyatın ardından terk edilen evleri mühürleyecek ve içlerindeki eşyalarla birlikte kıymet takdirleri yapıldıktan sonra kayıt altına alacaklardı. Geride kalan menkuller içindeki hayvanlar, emlak ve araziden elde edilen tarım ürünleri ve bozulması muhtemel mallar müzayede usulüyle satılacak ve bedelleri sahipleri adına mal sandıklarına teslim edilecekti. Kiliselerde bulunan eşya ve resimlerle kutsal kitaplar tutanakla tespit edilecek ve mahallinde muhafaza edilmeleri sağlanacaktı. Burada sormak gerekiyor: Ermeni tehcirini 'ihanet' gerekçesine bağlamak resmi tezin temelini oluşturur. Peki o zaman İttihatçılar neden devlet geleneğine uygun olarak Ermeni mallarını açıkça müsadere etmemişlerdir de işi kılıfına uydurmaya çalışmışlardır? Bu sorunun cevabı kendi

içinde saklı aslında. Bu konuyu bir başka yazıya bırakıp devam edelim. Kağıt üzerinde alınan kararlar pek güzeldi, ama acaba uygulama nasıldı?

EMVALİ METRUKKE Mİ?

Ocak 1916'ya kadar 33 Emval-i Metruke Tasfiye Komisyonu kuruldu. Alacaklı olduğunu iddia edenlerin kendileri ya da vekilleri aracılığıyla iki ay içinde komisyonlara başvurması gerekiyordu. Ülke dışında olanlar için süre dört aydı. Başvuru sahipleri tebligat için komisyonun bulunduğu mahalde bir ikametgah gösterecekti. Alacaklı kimse komisyonun takdir ettiği miktara 15 gün içinde itiraz edebilecekti. İtiraz bidayet hukuk mahkemesine yapılabilecekti ama mahkemenin kararı kesin olup, temyiz yolu kapalıydı.

Resmi tarihçilerin bu pek öğündükleri sistemin nasıl işlediğini merak etmişsinizdir elbette. Ama merak etmeye devam edeceksiniz çünkü, bu defterler ortada yok! O halde başka kaynaklara bakalım. Öncelikle yerine göre 1 saat ile 15 gün süre verilerek Der Zor çöllerine sürülmüş olanların bu prosedürü yerine getirmesinin imkansız olduğunu tahmin etmek için müneccim olmaya gerek yok. Zaten başka kaynaklardan da biliyoruz ki, Ermenilerin el konan mallarının bir kısmı, yerel Türk, Kürt ve Çerkez önde gelenleri tarafından talan edilmiş, bir kısmı Balkanlar'dan gelen muhacirlere dağıtılmıştı. Bir kısmı 'Müslüman-Türk' sermayedar yaratmak için bazen herhangi bir ücret dahi talep edilmeden veya çok düşük bedelle veya düşük taksitlerle Müslüman kişi veya kuruluşlara verilmişti. Bazı binalar ile tarla, bağ ve bahçelerin ürünleri satılarak gelirleri orduya verilmiş, bazı binalar hapisane, okul, hastane ve karakol binası olarak kullanılmıştı. Kalan para da Ermenilerin tehcirinin masrafları ile bazı bölgelerde Ermenileri katleden milislerin masrafları için harcanmıştı! Dolayısıyla, ortada Ermenilere iade edilecek para kalmamıştı...

TALANCILAR YARGILANDI MI?

Resmi tarihçilerce, tehcirin Ermenilerin imhası amacına yönelik olmadığını ispatlamak için sıkça tekrarlanan “tehcir sırasında görevlerini kötüye kullandıkları gerekçesiyle 1397 kişi hakkında soruşturma açıldığı ve bunların büyük bir kısmının idam da dahil olmak üzere, çeşitli cezalara çarptırıldığı” meselesi de bu hikayenin bir parçasıdır. Araştırmacılara sunulduğu kadarıyla, Osmanlı Arşivi’nde, özellikle konuyla ilgili en çok belgenin bulunduğu Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi evrakı arasında, tehcir edilen Ermenilere karşı cinayet vb. biçiminde suçlar işleyen devlet görevlileri aleyhine açılmış soruşturmalara ait tek bir belge yoktur. Zaten ne 1.397 rakamını ilk ortaya atan Kamuran Gürün ne de ona referans veren Yusuf Halaçoğlu bu iddialarını doğrulayacak hiçbir belge yayınlamış değillerdir. Buna karşılık Ermenilerin geride bıraktıkları mallara yönelik, yağma, hırsızlık, rüşvet ve zimmet gibi suçlara ilişkin pek çok dava vardır. Ancak bunların açılma nedenleri Ermenilere verilen zararlar değil, Ermeni mallarını ve bunların satışından elde edilecek gelirleri son derece sistemli bir biçimde kullanmak isteyen Hükümetin Ermeni mallarını bireylerin yağmasından korumaktır. Sözü edilen 1.397 kişi Ermenilere değil devlete karşı suç işledikleri için yargılanmıştır.

İTTİHATÇI REFLEKS

Osmanlı Devleti’nin 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi ile teslim bayrağını çekmesinden sonra, İtilaf Devletleri’nin ilk işi bu konu oldu. Hatta 1 Kasım’da bu konuda bir kararname da çıkarttılar ama ülkenin içinde bulunduğu koşullar yüzünden kararı uygulamak mümkün olmadı. Peki, Osmanlı’nın devamı olmadığını altını özenle çizen Milli Mücadele kadroları bu konuda ne yaptı? Şunları yaptı: Müdafaa-i Milliye Vekili (Savunma Bakanı Fevzi (Çakmak) Bey, Meclis’in 22 Ocak 1921 tarihli gizli oturumunda, ülkede halen çoğu Karadeniz bölgesinde olmak üzere 800 bin kadar Hıristiyan bulunduğunu söyleyerek, gayri Müslimlerin ekonomik hayattaki yerlerini korumasından duyduğu rahatsızlığı belirtti. Generale göre

Hıristiyanlardan askerlik için bedeli nakdi alınması ve bunların imalathanelerde, yol, köprü, tünel gibi bayındırlık işlerinde çalıştırılması gerekmektedir. Fevzi Bey'in bu önerisi karşısında, Malatya Mebusu Fevzi Efendi 'yaşa!' sesleri arasında 'Efendiler, Ermenilerin denaati (kötülüğü), ihaneti malumdur' demiş, Ermeni, Rum ve Yahudilerden 500 Lira bedeli nakdi alınmasını, hem de bunların Erzurum'a, Sivas'a yollanıp yollarda çalıştırılmasını istemişti. Ardından da; 'Maksadım onların ezilmesidir.' diye eklemiştir. Bu önerilerle, İttihatçıların 1914'te Ermenileri 'Amele Taburları'na alıp, imha etmeleri arasındaki benzerlik çarpıcıydı.

MİLLİ ŞEHİTLER

7 Ağustos 1921'de Başkumandanlık Kanunu ile Meclis'e ait tüm yetkileri üzerinde toplayan Mustafa Kemal, düşmana karşı savaşın finanse edilmesi için "Tekalif-i Milliye" emirlerini çıkartmıştı. Kanundaki 'On Emir'den altı numaralı "Ülkeyi terk etmiş olanların hazineye geçmiş olan mallarından ordu ihtiyacına yarayacak olanlara el konulacaktır" diyordu. Buraya kadarı gayet anlaşılırdı, ancak 25 Aralık 1921'de İstanbul'daki Divan-ı Örfi Mahkemesi'nde, tehcirde katliamlara emir verdiği için suçlu bulunup idam edilen Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey ile 14 Ekim 1922'de ise aynı mahkemede aynı gerekçe ile idam edilen Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey'in önce 'milli şehit' ilan edilmesi, ardından da ailelerine 'Emval-i Metruke' faslından maaş bağlanması pek manidardı.

Nitekim Kemalistler, Lozan Barış Görüşmeleri sırasında Osmanlı'nın diğer borçlarını üstlendikleri halde, Ermeni mallarının iadesine yanaşmadılar. Lozan'da Türkiye'nin üstlendiği borçlar arasında Birinci Dünya Savaşı sırasında, Tekalif-i Harbiye Kanunu uyarınca, bedeli savaştan sonra ödenmek üzere el konulmuş gayri Müslim malları da vardı ancak anlaşma imzalanır imzalanmaz, Türkiye bu borcundan nasıl kurtulacağına kafa yormaya başladı.

İŞİ KILIFINA UYDURMAK

Önce Eylül 1923’de Kilikya (Adana havalisi) ve Doğu Anadolu’dan savaş sırasında göç eden Ermenilerin geri dönüşünü yasaklayan bir kararname çıkarıldı. 3 Nisan 1924’te Mahsub-i Umumi Kanunu’nun 2. maddesinde değişiklik yapılarak, Birinci Dünya Savaşı için mallarına el konmuş gayri Müslimlere ödeme yapılmaması sağlandı. Ağustos 1926’da, devletin, Lozan’ın yürürlüğe girdiği 19 Ağustos 1924’den önce gayri Müslimlerce edinilmiş tüm malları müsadere etme hakkına sahip olduğu ilan edildi. 2 Şubat 1927’de çıkarılan bir kararname ile daha önce ‘milli şehit’ ilan edilmiş olan Boğazlayan Kaymakamı Kemal Bey’in eşi ile çocuklarına İstanbul’da Ermenilerden kalan 20 bin lira değerinde gayri menkul tahsis edildi. Mayıs 1927’de, Lozan’dan sonra ülke dışında olanların Türk vatandaşlığından çıkarılacağına dair kararname ilan edildi. Aralık 1927’de tehcir suçlusu Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey’in geride bıraktığı ailesine Ermenilerden kalan mallar verildi. Tahsisler bununla kalmadı, tehcirde en kanlı eylemlere imzasını atmış kişilerden Teşkilat-ı Mahsusa liderlerinden Dr. Bahaeddin Şakir, Diyarbakır Valisi Dr. Reşid ve Tiflis’te Cemal Paşa’yla suikasta uğrayan yaveri Nusret Bey’in ailelerine Ermeni malları verildi. Ama daha vahimi evlerinden birinin üzerine Cumhuriyet’in sembol binalarından biri olan Çankaya Köşkü el konmuş bir Ermeni arsasına inşa edildi! Anlayana bunlar çok şey söylüyor...

ÇANKAYA KÖŞKÜ BİLE

Burada bir parantez açıp şu satırlara göz atalım: “Çankaya Köşkü’nü Kasapyan ailesi hiçbir kimseye satmamıştır. Devrin hükümeti yalnız o köşkü değil, bütün mallarını ve mülklerini ellerinden alıp Ağustos 1915 yılında tüm aileyi sürgüne sevk etmişlerdir. Benim babam (Ankara doğumlu 1887-1930) o tarihlerde ecnebi bir şirketin sahibi olduğu demiryolunda çalışması vesilesiyle tüm aileyi Ankara’dan (Konya yoluyla) İstanbul’a kaçırmıştır. Ayrıca Kasapyan ailesinin sahip oldukları mülkler arasında Keçiören’deki bağ evi vardı ve bu bağa da Vehbi Koç ailesi sahip olmuştur. 15 veya daha fazla sene evvel, İstanbul gazetelerinden

birinde bu bağ evinin resmi çıkmıştı -bu evi Vehbi Bey müzeye çevirmışti- ve annem rahmetli Vehbi Bey'e bir mektup yazmıştı. Vehbi Bey de anneme o bağ evinin renkli bir fotoğrafını yollamıştı....Ayrıca Ankara'da dedemin ailesi ve kardeşleri kendi paralarıyla bir (Ermeni Katolik) kilise inşa etmişlerdi ki, bu kilise de yakılmış...”

Bu satırlar, bugün müze olarak kullanılan Çankaya Köşkü'nün üzerine inşa edildiği mülkün sahibi Kasapyan ailesinden Edward J. Çuhacı'ya ait. Hatırlanacağı gibi, Hürriyet 'tarih' yazarı Soner Yalçın, 'Çankaya Köşkü'nün ilk sahibi Ermeniydi" başlıklı sansasyonel haberinde (25 Mart 2007) tarihi çarpıtarak köşkün Zengin kuyumcu ev sahibi, savaş sırasında kenti terk ederken, bağevini de eşyalarıyla birlikte Ankara'nın tanınmış ailelerinden Bulgurluzadeler'e satmıştı” demiş, haberi düzeltmek için kendisine yukarıdaki mektubu gönderen Edward J. Çuhacı'nın mektubunu ise yayınlamamıştı. Elbette daha garip olan, Çankaya Köşkü'nde oturan devlet ricalinden hiç ses çıkmamasıdır. Bu küçük parantezden sonra konumuza devam edelim.

MİKTAR DEVLET SIRRI

Ermenilerden geriye ne kadar gayrı menkul kaldığını bilmiyoruz, çünkü o döneme ait tapu kayıtları araştırmacılara açık değil. Hatırlanacağı gibi 2005 yılında, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, kendi arşivinde bulunan Osmanlı dönemine ait tapu kayıt belgelerini TARBİS (Tapu Arşiv Otomasyonu) adlı proje kapsamında Türkçeleştirerek, bilgisayar ortamına aktarmak ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne devretmek istediğinde Milli Güvenlik Kurulu Seferberlik ve Savaş Hazırlıkları Planlama Daire Başkanlığı Tuğgeneral Tayyar Elmas imzalı bir yazıyla böyle bir girişimin ülke menfaatleri açasından sakıncalı olduğunu belirterek girişime engel olmuştu. ('Arşivlerimiz açıktır' diye böbürlenenlere ithaf olunur!

Madem kendi ülkemizdeki kaynaklardan bilgi edinemiyoruz, o halde zorunlu olarak yabancıların söylediklerine bakmak durumundayız. Bu kaynaklardan biri Britanya Dışışleri

Arşivi. Buradaki bir belgeye göre 1918’de sabık Britanya Başbakanı Sir James Baldwin ve yardımcısı Herbert Asquith, yeni Başbakan Ramsey McDonald’a Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ermenilere niye maddi yardım yapılması gerektiğini anlatan raporlarında şöyle diyorlar: “Toplam beş milyon Türk pound’u (yaklaşık 33 ton altına eşdeğer) Türk Hükümeti tarafından 1916’da Berlin’deki Reichs Bank’a yatırılmıştır. Bunun büyük bir miktarı Ermenilerin parasıdır.” Deutche Bank’a yatırıldığı rivayet olunan Ermeni altınlarının miktarı ise bilinmemektedir.

100 MİLYAR DOLAR İDDİASI

Ermeni Ulusal Konseyi adlı bir Ermeni örgütünün 1919’da Paris’te hazırladığı rapora göre 1915-1917 Tehciri’nde el konulan mallarının yaklaşık değeri 19 milyar Fransız Frankı’na ulaşmaktadır. (1914’ten 1915 sonuna kadar 1 Osmanlı Lirası, 22,8 Fransız Frankı’dır. 1916’dan sonra büyük miktarlarda Osmanlı banknotu basıldığı için kur değeri hızla düşmüştür.) Aynı örgütün iddiasına göre, Ermenilerin Osmanlı bankalarındaki paralarına el konduğu gibi, Avrupa bankalarındaki paralarına da el konulmuştur. 1925’te ABD Senatosu’nda yapılan görüşmelerde, Ermeni mallarının bedelinin yaklaşık 40 milyon Dolar olduğu tahmini yapılır. Günümüzde bazı Ermeni araştırmacılar tehcirden sonra el konan Ermeni servetinin 14,5 milyar Frank’a (bugünün parası 100 milyar Dolar) tekabül ettiğini ileri sürüyorlar.

Talat Paşa, işi Ermenilerin Amerikan sigorta şirketlerindeki paralarını istemeye kadar götürmüştür çünkü Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau anılarında Talat’ın “Keşke Amerikan hayat sigortası şirketlerine başvursaydınız da Ermeni poliçe sahiplerinin tam bir listesini bize göndermelerini sağlasaydınız. Nasıl olsa hepsi öldü şimdi, parayı alacak mirasçıları da yok. Tabii ki bunun tümü devlete kalır. Hükümet şimdi yasal olarak mirasçı durumundadır yapar mıydınız bunu?” dediğini anlatır.

LOZAN'I KİM DİNLER?

1914 kayıtlarına göre, Osmanlı ülkesinde Ermeni cemaatine ait 2.538 kilise, 451 manastır ve 2 bin okul vardı. Tehcirden sonra Ermeni köy ve şehirlerine yerleştirilen Müslüman ahalinin ilk işi, merkezi ve güzel kiliseleri camiye çevirmek oldu. Gerisi ambar, depo ve tavla olarak kullanıldı.

Lozan Görüşmeleri'nde Türkiye'yi temsil eden Meclis'in ırkçı-Türkçü kanadından Dr. Rıza Nur, Doğu Cephesi Komutanı Kazım Karabekir'e yolladığı 25 Mayıs 1921 tarihli mektupta, "Ani şehrine ait izlerin yeryüzünden temizlenmesi başarılırsa bunun Türkiye'ye büyük bir hizmet olacağını" söylüyordu. Sözü edilen, Ortaçağda Ermeni Krallığı'nın başkentiydi. Karabekir anılarında, Rıza Nur'un teklifini reddettiğini, çünkü Ani kalıntılarının İstanbul surları gibi geniş bir alanı kapladığını ve böyle bir işi başarmanın çok zor olduğunu, dahası böyle bir girişimin geride kalan Ermenileri rahatsız edeceğini yazmıştı. Ama sonraki dönemlerde Rıza Nur zihniyeti galip geldi ve Ani yıkılmaya terk edildi.

1924 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 42. Maddesi 'Türk hükümetinin kiliselerin, sinagogların, mezarlıkların ve diğer dini yapıların tam koruma altına alınmasını garanti eder' dediği halde, 1974 tarihli UNESCO Raporu'na göre geriye sadece 913 kilise ve manastır kalmıştı. O tarihten sonra bunların 464'ü tamamen yıkıldı. 252'si yıkılmaya terk edildi, 197'si ise ciddi restorasyon gerektiriyor. Ancak Van'daki Ahtamar Adası'ndaki Surp Haç Kilisesi'nin restorasyonu sırasında yaşananlar belleklerde tazeliğini koruyor.

EDEBİYATÇILARIN GÖZÜYLE

Tarih her zaman belgelerde değildir. Bazen bir romanda, bazen bir şiirde, bazen bir resimde de 'tarihsel gerçekliğe' dair izlerle karşılaşırız. Hatta bazen bu satırlar, hiçbir tarih belgesinin yapamayacağı kadar etkilidir, düşündürücüdür. İşte onlardan birkaç örnek:

“Kasabaya geldiğinde yalınayaktın. Ve Ermeniler kaçtığında en güzel Ermeni evine sen kondun. Artin Külekyanın evini, Kendirlinin konağını sen ilkokul yaptın. Tanıdıklarına, konar göçer Türkmen Ağalarına, ileri gelenlerine teker teker Ermeni evlerini sen dağıttın. Çadırdan çıkıp Ermeni konaklarına geçtiler... Hayk Topuzyanın toprağını kan eder çiftliğinin tapusunu nasıl çıkardın muallim Bey, nasıl? (.) Altı bin dönümlük Vartan Beğyanın tarlasını hemen onun üstüne bir gün içinde yapıverdin, niçin?(.) Yarısına Kürtlerin yerleştirildiği, geri kalanı harab olmuş Ermeni örenlerinin dolacağını senden başka kim, kim, kim akıl edebilirdi?” (Yaşar Kemal, Demirciler Çarşısı Cinayeti, s.353-354)

Orhan Kemal Kanlı Topraklar adlı romanında CHP’li Nedim Ağa’nın servetini nasıl yaptığını şöyle anlatır okuyucusuna: “ Nedim Ağa için bundan başka yapacak şey yoktu parti ileri gelenlerine karşı. Çünkü bu şimdi ceviz masasında il idare başkanıyla konuştuğu fabrikayı yıllar önce Emvali Metruke’den, gene bu parti mebusu, hatırlı birinin yardımıyla ucuzca satın almış, yıllar yılı da geliştirip büyütmişti. Particilerin elinde bir çeşit Demokles’in kılıcıydı bu fabrika. Kafaları kızdı mı elinden alıverecekler gibi geliyor, geceleri uykuları kaçıyordu...” Aynı romanda fabrika kâtibi ile kantarcı, Nedim Ağa’yı konuşmaktadırlar: “Nedim Ağa’nın cemaziyülevvelini bilir misin? (...)Ermeni tehcirinde kumaş mağazasına mı konmuş? Adam mı boğazlamış kendi gibilerle bir olup? -İkisi de var. (...) Bunlar Kayseri köylülerinden her yıl Çukurova’ya yüzlerce inenlerden (...) O zaman malum ya, Ermeniler, Rumlar ticareti ellerine almış, Osmanlıyı veryansın soyuyorlar. Derken Sultan Hamit’i indiriyorlar. Meşrutiyet. İttihat ve Terakki. Milli zengin yetiştirme modası. Ardından Ermeni tehciri. Bu Nedim’in patronu çorbacı da Ermeni ya, kaçacak Türkiye’den. Aman Nedim demiş, ben seni severim mert adamsın (...) Sen mallarımın başına geç. Benim yerime işleri idare et. Kazan. Ye, iç, helal olsun. Bana da ne gönderirsen artık...” (Orhan Kemal Kanlı Topraklar,1972, s.102-103) Yazardan Nedim’in adama hiçbir şey göndermediğini öğreniriz daha sonra. Bir de Nedim Bey’in oturduğu evin de Ermenilerden kalma bir taş konak olduğunu.

“Honaz’ın o zamanki ağalarından bazıları; bazı zaptiyeler, bazı südübozuklar Rumların

evlerini paluka etti... Yağma, soygun! ‘arpıcı’ denen biri evlerdeki dikiş makinalarını paluka etmiş. ‘parpıcı’ evlerdeki kap kacağı paluka etmiş. Kimi Yorgan yastık, kazan kaynatma toplamış. Evlerde ne varsa, kiremidine, kapısına, penceresine kadar paluka edildi. Kimileri bu palukayla zengin oldu” (Yalçın Kemal, Emanet eyiz , Mübadele İnsanları, Belge Yayınları, 1998, s. 13)

KİMSENİN SEVMEDİĞİ ADAM

Tarihi Refik Ahmet Altınay, İki Komite İki Kıt’al (Kebikeç Yayınları, 1994) adlı eserinde savaş sırasında İstanbul’dan Eskişehir’e kaçan devlet ricalinin sürgüne gönderdikleri Ermeni vatandaşlarının mallarını nasıl paylaştığını şöyle anlatır:“(C)esim bir Ermeni konağı Şehzadegana, Sarısu köprüsü civarında kanarya sarısı rengindeki yan yana iki Ermeni evi Talat Bey’le yar-ı garı Canbulat bey’e, içeride Ermeni mahallesinde muhteşem bir ermeni köşkü Topal İsmail Hakkı’ya, İstasyona yakın, oturmaya salih bütün evler İttihad’ın en mühim ricaline tahsis olunmuş.” (s.10)

“Artık Eskişehir Ermenileri de çıkarılmıştı. Kıymetdar halıları ve eşyaları kamilen evlerinde idi. Fakat hükümet bunları muhafazadan acizdi. Sahipsiz kalan evler gya polisler tarafından muhafaza olunuyordu. Halbuki geceleyin halılar ve davarlar, kıymetdar eşya kamilen çalınıyordu. Aynı hal İzmit’in Adapazarı’nın tahliyesi esnasında da vukua gelmiş, eşyalar alındıktan sonra izi belli edilmemek için evler ateşe de verilmişti.” (s. 34-35)

“[Ege’deki] Ermeni zenginlerinin evleri satın alınmış, takrir verilir verilmez paralar zorla zulüm ile istirdat olunmuştu... Bu fecaatleri duyup da müteessir olmamak kabil değıldi... Bu hareket, beşeriyet namına bir cinayetti. Hiçbir hükümet, hiçbir devirde, Bu derece gaddarane bir cinayet ika etmemişti.” (s.45) Ahmet Refik Altınay’ın İttihatçılar tarafından zaten hiç sevilmediğini, bu açıklamalarından dolayı da Cumhuriyet döneminde sürekli baskı gndğn, çalışmalarının yasaklandığını, üniversitedeki kürsüsünü kaybettiğini, yoksulluğa

mahkum edildiğini, sefalet içinde kimsesiz öldüğünü hatırlatalım.

SONSÖZ YERİNE

1923 Nüfus Mübadelesi, 1942 Varlık Vergisi, 6/7 Eylül 1955 talanı, 1963'ten sonra 40 bin Rum'un Türkiye'den zorla çıkarılması İttihatçıların başlattığı 'sermayenin Türkleştirilmesi' politikalarının devamı niteliğindedir. 1974'te Vakıf mallarına el konması bu operasyonun son hamlesi idi. Bu son gaspta el konan servet diğerlerinin yanında 'devede kulak' sayılır ama onları bile iade etmemek için ne kadar ayak sürüldüğü görünce Vakıflar Kanunu'ndaki tüm eksiklere rağmen AK Parti'yi takdir etmemek mümkün değil. Gerçi Başbakan Erdoğan Türklerin karakterinde soykırım yoktur" ve "Ermenilerin tek derdi var, Türkiye'den tazminat koparmak" diyerek tarihle yüzleşme konusunda resmi söyleme teslim olduğunu düşündürdü ama biz yine de umudumuzu yitirmeyelim.

Daha fazla bilgi için: Taner Akçam, Ermeni Meselesi Hallolmuştur, Osmanlı Belgelerine Göre Savaş Yıllarında Ermenilere Yönelik Politikalar, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

Yayınlanma tarihi: 02.03.2008

Kaynak: [TARAF](#)